

De auteur van het beroemde reisverhaal van Sint Brandaan is als een zeer modern, onafhankelijk schrijver met zijn bronnen omgesprongen. Zijn doel was minder modern: hij wilde de twijfel aan wonderen de kop indrukken.

EEN WONDERBARE BEDEVAAART

Elke schrijver heeft als eerste probleem: hoe win ik de lezer voor mijn verhaal? Het is de taak van de schrijver zijn publiek te overtuigen van de waarheid van wat hij gaat vertellen; de lezer moet in de tekst geloven. De Middeleeuwse schrijver die de wonderbaarlijke avonturen van de heilige Brandaan te boek stelde, heeft een originele manier gevonden om zijn publiek voor zich te winnen. Hoewel hij zich baseert op de al eeuwen in omloop zijnde verhalen over de avontuurlijke zeereis van Sint Brandaan, plaatst de twaalfde-eeuwse verteller zijn verhaal in een nieuwe context. Hij ontwerpt een raamwerk voor zijn vertelling, waardoor hij de lezer met een enkele pennestreek aan zijn verhaal weet te binden.

De hoofdpersoon in het Brandaan-verhaal, dat omstreeks 1150 is geschreven, wordt geïntroduceerd als een scepticus. Hij laat zich niet zonder meer van iets overtuigen. Het verhaal opent met een scène waarin de Ierse abt Brandaan in zijn studeervertrek over een oud boek met goddelijke wonderen gebogen zit. Er wordt verteld over twee paradijzen, drie hemelen en over een wereld onder deze wereld

waar het dag is als het hier nacht wordt. Vervolgens leest Brandaan over een grote vis op wiens rug een compleet bos is gegroeid, dat boven het water uitsteekt. En tenslotte bevat het boek een verhaal over de verrader Judas, die de hele week moet branden in de hel, maar alleen op zondag genade krijgt en midden op zee op een gloeiend hete steen van zijn zondagsrust geniet. Abt Brandaan heeft met stijgende verbazing zitten lezen. Met elke volgende bladzij is zijn ergernis gegroeid. Wie heeft er ooit gehoord van een vis met een woud op zijn rug? En dan dat verhaal over Judas, daar kan geen zinnig mens toch geloof aan hechten? De Ierse abt is kwaad en roept dat hij in zulke wonderen niet kan en wil geloven, zolang hij ze niet met eigen ogen heeft gezien. Woedend gooit hij het boek met wonderen in het vuur.

Hier heeft de schrijver de aandacht van zijn twaalfde-eeuwse publiek gevangen. Zijn verhaal was bestemd voor een kring van geïnteresseerde aristocraten die, net als de scepticus Brandaan, de gewoonte hadden overal vragen bij te stellen. Wonderverhalen waren weliswaar sinds jaar en dag po-

pulair, maar de tijd was voorbij, dat op gezag van de auteur ieder sprookje werd geslikt. Onder invloed van wat wel 'de renaissance van de twaalfde eeuw' wordt genoemd, was het publiek mondiger geworden en liet zich niet zomaar iets op de mouw spelden. De twaalfde-eeuwse lezer deelde het ongelooft en de verontwaardiging van Brandaan. Een boek met twijfelachtige ideeën of met een vermeend ketterse inslag was goed voor het vuur. Zo ging dat in de Middeleeuwen en zo gaat dat soms nog steeds.

Maar dan neemt het verhaal een wending. Brandaan moet zijn scepsis en zijn drift duur bekopen. Terwijl het boek nog in de vlammen ligt te smeu- len, komt God zelf tussenbeide. Brandaan heeft een zware zonde begaan, hij heeft zojuist de waarheid verbrand, zegt God. Als straf wordt de Ierse abt op reis gestuurd. Negen jaar moet hij rondvaren over zee, om met eigen ogen de wonderen te zien waar hij niet in wilde geloven. Daarbij krijgt hij de opdracht al zijn ervaringen te noteren, zodat aan het einde van de reis het boek met wonderen opnieuw geschreven is.

Vanaf nu is de lezer met huid en